

**Olena Levishchenko, Candidate of Economic Science,
Associate Professor**

**Nataliia Amelina, Candidate of Economic Science,
Senior lecturer**

*National Transport University
Kyiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-222-7-24>

LABOR MIGRATION OF UKRAINIANS: INFLUENCE OF THE STATE OF WAR

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ: ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Війна Росії проти України спровокувала найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) станом на початок травня 2022 року 5,6 млн. українців залишили рідну країну [1].

Достеменна оцінка міжкраїнного розподілу вимушених мігрантів з України наразі неможлива, оскільки мігранти змінюють свої плани та країну призначення, іноді навіть не реєструючись для тимчасового захисту, а використовують право перебування в країнах ЄС протягом 90 днів без реєстрації.

Розгортання воєнних дій змусили значну частину населення покинути своє постійне місце проживання: 22% змінили місце проживання в межах України, зокрема, серед населення віком 18–24 та 25–34 роки – відповідно 36% та 34%, за кордон змушені були виїхати 6% населення України [2].

Іншим соціальним і гуманітарним викликом розподілові наявної та потенційної робочої сили є внутрішнє переміщення. За оцінками Міжнародної організації з міграції (МОМ), за перший місяць війни, внутрішньо переміщеними особами в Україні стало 6,48 млн людей, серед яких суттєвою є частка найбільш соціально

вразливих груп [3]. На кінець травня 2022 ця цифра вже перевищує 7,1 млн осіб, але це не остаточні дані, так як ситуація в окремих регіонах країни постійно змінюється.

Воєнні дії на території України є руйнівним чинником для економіки й ринку праці. Реальні збитки важко оцінити. Жахи війни застали несподівано кожного з нас і внесли кардинальні зміни у життя. Понад половина працюючих українців опинилися без роботи, втративши роботу через вторгнення російських окупантів на нашу землю. Лише третина працює у звичайному режимі, кожен п'ятий – віддалено чи частково, і лише одиниці наших співвітчизників змогли знайти собі нову роботу.

За результатами дослідження групи Gradus Research, від початку воєнної агресії до 22 березня 2022 року в країні зупинили, уповільнили чи звузили свою діяльність 86% компаній, з яких: 48% працює частково чи майже не працює; працює, як і раніше, лише 13%. Тільки у незначній частки вітчизняного бізнесу (6%) обсяг збільшився, порівняно з довоєнним часом. У період війни в Україні відбулася галузева трансформація – як один зі способів забезпечення стійкості функціонування економіки: 16% досліджених підприємств трансформувалися повністю або частково; 21% перебувають у процесі галузевої трансформації; 16% долучилися до процесу трансформації. Звичайно, найпопулярнішими сферами діяльності бізнесу під час війни стали роздрібна торгівля харчовими й нехарчовими продуктами (24% підприємств, що взяли участь у дослідженні) [4].

Одним з інструментів регулювання ринку праці є визначення оптимальних механізмів регулювання мобільності робочої сили. Трудова мобільність є органічною ознакою робочої сили, що характеризує її готовність і здатність до зміни робочого місця під впливом об'єктивних і суб'єктивних причин. Політика ринку праці має бути двополярною та орієнтуватись як на внутрішній сегмент, так і зовнішній – вимушених переселенців за межі країни.

Як зазначають міграційні спеціалісти, вимушене зростання міграційних потоків до європейських країн може стати серйозним викликом як для українських мігрантів, так і для країн-

реципієнтів. Приплив мігрантів з інших країн у 2015–2016 рр. спричинив європейську міграційну кризу, наслідки якої не подолані дотепер [5].

Крім очевидних економічних проблем, в європейських країнах виник конфлікт цінностей. Цінності поваги до прав людини, доброзичливого ставлення і бажання допомогти людям, постраждалим від загроз безпеки життєдіяльності у себе на батьківщині, вступили у суперечність із цінностями збереження своїх власних культурних традицій, досягнутого рівня та способу життя. Особливо негативно вплинула нерегульована міграція.

Водночас, таке міграційне навантаження створює переваги для Європи, в якій давно спостерігається дисбаланс демографічної ситуації. Низька народжуваність, орієнтація на сім'ю з однією дитиною або взагалі *child-free family*, з одного боку, та старіння населення, підвищення якості й тривалості життя, з іншого, створюють для Європи значні демографічні та соціальні ризики. За цих обставин трудові мігранти могли би послабити демографічний тиск за рахунок заповнення певних ніш ринку праці (як низько-, так і висококваліфікованих сегментів), збільшення податків до бюджету країни – реципієнта, внеску до інноваційного розвитку економіки.

Але українські біженці – не трудові мігранти. . Навіть після того, як вони почнуть отримувати дозволи на працевлаштування у європейських країнах, вони не спричинять значних змін на ринку праці. Близько 90% українців, що шукають прихистку за кордоном, – це жінки та діти. Чоловіки переважно залишаються в Україні.

Наприклад, у Польщі, яка найбільше приваблювала українських трудових мігрантів у мирні часи та яка на сьогодні прихистила більше 2 млн. наших біженців, найчастіше шукають мулярів, вантажників, водіїв, різноробів на будівництво та виробництво, сантехніків, зварювальників, робітників комунальної служби та прибиральників тощо. Тобто, актуальні пропозиції роботи для іноземних громадян у Польщі здебільшого адресовані чоловікам. Для жінок пропонується значно менше вакансій.

Великим попитом у європейських роботодавців користуються наші ІТ-спеціалісти. Однак українська ІТ-галузь найменше постраждала від війни. Деякі компанії цього сектору ще до початку війни релокували своїх співробітників у більш безпечні регіони України чи в інші країни. Ще одним важливим аспектом є те, що формат віддаленої роботи вже давно розповсюджений у компаніях цього сектору.

У більшості європейських країн ситуація на ринку праці схожа. Найбільш затребуваними є фахівці зі сфери будівництва та промисловості, медицини та фармацевтики, працівники сільського господарства, складські робітники, зварювальники та слюсарі, водії, кухарі, швачки, няні та домогосподарки. Попитом користуються також ІТ-спеціалісти та менеджери з продажів. Після зняття карантинних обмежень з'явився дефіцит кадрів у сфері послуг, у готелях та ресторанах. Пропонують роботу чи підробітки у приватному секторі з неповною зайнятістю та погодинною оплатою.

Період активного працевлаштування наших біженців ще не розпочався. Для того, аби мати право на роботу, українцям потрібно оформити або статус біженця, або *temporary protected status* (статус тимчасового захисту в ЄС). Обидві процедури оформлення займають час. Отримання статусу біженця триває приблизно 6 місяців. У цей час особа не має права працювати. Варто зазначити, що Європейський Союз докладає зусиль, аби допомогти українцям та спростити пошук роботи. Для цього створюється «пул талантів» для того, аби легше знаходити працівників на відкриті вакансії з числа українських біженців з потрібною кваліфікацією [6].

Наскільки значним буде вплив українських фахівців на європейський ринок праці у довгостроковій перспективі, покаже час. При оптимістичному сценарії та завершенні війни найближчим часом багато біженців повернуться до своїх домівок.

У період воєнних дій і в часи повоєнного відновлення заходи державної політики у сфері збереження й використання людського капіталу мають бути максимально ефективними. Важливим для

залучення робочої сили в поле зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення залишається забезпечення мобільності робочої сили, що визначає рівень адаптивності до змін умов прикладання праці та сприяє задоволенню потреб підприємств у робочій силі.

Література:

1. Кількість біженців з України досягла 5,6 мільйона – ООН. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/03/novyna/suspilstvo/>.
2. Настрої українців та дії під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/203/GradusResearch_Report_KSE_citizens_13042022.pdf
3. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). Моніторинг Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vumushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf>.
4. Діагностування стану українського бізнесу під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf.
5. Бондарчук В.В. Європейська міграційна криза та стабільність ЄС. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 2 (02). С. 28–31. С. 28–29.
6. Чому українські біженці не сильно змінюють європейський ринок праці URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/29/684847>.